

ПОНЯТТЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В ІСТОРІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРАВА
ТА СУЧАСНЕ ЙОГО РОЗУМІННЯ

Сучасне поняття громадського порядку виникло не на порожньому місці. Звертаючись до досвіду минулого, ми отримуємо додаткову можливість для кращого і більш адекватного розуміння суті та змісту цього поняття, його історичного розвитку, сучасних проблем і шляхів їх ефективного розв'язання. Пізнання історії сприяє правильному осмисленню не тільки того, що вже трапилося, але й того, що відбувається сьогодні у повсякденній практиці боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями, дозволяє прогнозувати майбутнє.

Поняття громадського порядку у спеціальному (поліцейському) розумінні вперше науково обґрунтував «батько» науки поліції француз Дела-мар, який займав при Людовіку XIV посаду градоначальника Парижа. У «Трактаті про поліцію» (1707) він охарактеризував поліцейську діяльність як найважливішу галузь компетенції держави, покликану охороняти порядок у громадських місцях і знищувати елементи «кулачного права», заснованого на насильстві сильнішого над більш слабким [1, с.331]. Використовуючи набір понять типу «благочиння», «благоустрій», «добробут», «благополуччя» та інші, поліцейсти XVIII – першої половини XIX ст. (І.Юсті, І.Зоннельфельс, Р.Моль) продовжили розробку категорії громадського порядку та підкреслили необхідність його регламентації юридичними нормами, що складають поліцейське право. Поліцейсти постійно підкреслювали важливість цього права, вказуючи на те, що дана галузь забезпечує корінні умови для життєдіяльності людини, а саме її безпеку і благополуччя. На їхню думку, будь-яка держава насамперед зобов'язана за допомогою системи спеціальних органів («поліції») захищати населення від злочинів, епідемій та природних катаклізмів. В урядовій діяльності XVIII ст. на перший план висувається поліція безпеки – система установ виконавчої влади, які здійснюють охорону громадського порядку шляхом спостереження за громадськими місцями (вулиці, видовищні місця, базари), попередження та припинення протиправних дій. Пруське загальне земське право так визначало функції поліції: мета поліції – створювати необхідні установи для збереження публічного спокою, безпеки і порядку та для усунення небезпеки, яка загрожувє публіці або її окремим членам [2, с.93].

Поліція безпеки здійснювала спостереження за зборами народу, по-дорожжючими, протипожежний нагляд, втручалася в сімейне життя, припиняючи конфлікти та значні скандали, примушувала людей дотримуватися релігійних норм. У Статуті благочиння, прийнятому в Росії за часів Катерини II (1782), читаємо: «Квартальний надзиратель в его квартале имеет попечение, чтобы молодые и младшие почитали старых и старших» [3, с.115].

Нова галузь знань, яка виникла у XVIII ст., – наука поліції – вказувала, що поліція є частиною адміністрації, яка займається охороною публічного права, загальної та особистої безпеки, «гарних манер». Кожний громадя-

нин сам повинен досягати власних цілей, вибирати фах, одружуватись. А обов'язок держави – за допомогою поліції захищати людину, забезпечувати її безпеку всередині країни, турбуватися про благоустрій населених пунктів, санітарне благополуччя жителів. В одній з перших у Росії робіт з поліцейського права «Основы градской и земской полиции», яка побачила світ у 1824 р., професор П. Гуляев стверджував, що безпечне та вільне користування правами особистими і власності є головною підставою діяльності добре працюючої поліції [4, с.75].

Термін «громадський порядок» прийшов з наполеонівської Франції на початку XIX ст. У той період було проведено чітку межу між судовою (кримінальною) поліцією та поліцією адміністративною, на яку було покладено обов'язок «охороняти громадський порядок у кожній місцевості» [5, с.5]. У російському нормативно-правовому словнику поняття «громадський порядок» уперше з'являється в епоху Миколи I в Статуті про попередження та припинення злочинів 1832 р. [6]. Потім воно зустрічається в актах, прийнятих за Олександра III: у Положенні про заходи щодо охорони державного порядку та громадського спокою від 14 серпня 1881 р. і в законі від 12 липня 1889 р. Згідно з цим Законом у сільській місцевості запроваджувалась посада земського дільничого, а її введення пояснювалось «відсутністю близької народної твердої урядової влади, яка поєднувала б у собі опікуєнство над сільськими обивателями з турботами про завершення селянського питання та з обов'язками по охороні благочиння, громадського порядку, безпеки і прав приватних осіб у сільських місцевостях» [7].

Поступово на межі XIX–XX ст. поняття «громадський порядок» витісняє інші, близькі йому, а саме, «благочиння» — правомірна поведінка громадян у громадських місцях; «благоустрій» — раціональний устрій та чистота вулиць, площ, подвір'їв та під'їздів будинків; «благополуччя» — нормальний продовольчий, медичний та економічний стан населення.

У нормативно-правових актах від започаткування радянської держави своєрідною субстанцією громадського порядку виступає «революційний порядок», але не надовго. Конституція СРСР 1936 р. закріпила поняття «громадський порядок» і «державний порядок», підкреслила їх особливу актуальність і створила основу для законодавчого застосування та наукового дослідження. Поняття «громадський порядок» отримує широке застосування в 50-60-х роках у ряді нормативних актів, з яких необхідно виділити Указ Президії Верховної Ради СРСР від 26 липня 1966 року «Про посилення відповідальності за хуліганство». У ньому дане поняття окреслювалось досить виразно, зазначались його окремі елементи (громадські місця) [8]. Слід зазначити, що в ці роки Міністерство внутрішніх справ СРСР та відповідні міністерства союзних республік були перетворені в Міністерства охорони громадського порядку. Це, звичайно, формально звучувало функції та завдання даних відомств, але разом з тим вказувало на головний напрям їхньої діяльності.

У 50–80-х роках категорія громадського порядку досліджується в працях відомих радянських адміністративістів і криміналістів: її контури стають більш чіткими, визначаються суттєві елементи, аналізуються право-

відносини, що складаються в рамках категорії [9–12]. Проте необхідно зазначити, що ні в юридичній науці, ні в практиці правоохоронних органів того часу не склалося, на жаль, єдиної думки про зміст громадського порядку, його форми і місце в системі адміністративного права. Для теоретичних робіт про громадський порядок, попри існуючі в них цінні та глибокі положення, характерний вузький, спеціалізований, «поліцейський» погляд на проблему в цілому (іштей – уізіоп). Головний недолік полягав у тому, що сфера охорони громадського порядку змішувалась зі сферою державного управління та розглядалася як периферійна частина останньої.

Типовими в цьому аспекті є думки сучасних воронезьких адміністративістів В.Г. Розенфельда та Ю.Н. Старилова, які у своїх працях зазначають: «Адміністративне право вивчає адміністративне законодавство, що регулює відносини у сфері державного управління (організація й система дій, забезпечення порядку тощо) і встановлює відповідальність за різні правопорушення, які часто супроводжують управлінську діяльність» [13, с.4].

Таким чином, категорія громадського порядку привертала до себе увагу поліцейстів ще у ХУІІ–ХІХ ст. та перебувала в центрі їхніх досліджень. Попри її важливе місце в адміністративному законодавстві та постійну практичну актуальність, ця категорія інколи відходила на другий план адміністративно-правових знань. Правові норми, які регулювали відносини у сфері громадського порядку, інколи розглядалися як малозначуща частина управлінського права. Терміни «поліція», «поліцейське право», «поліцейська діяльність» були викреслені більшовиками з адміністративно-правового словника. У радянській адміністративно-правовій науці монопольне становище отримали адміністративно-правові інститути (органи, служби, акти), які складали по суті управлінське право. Воно і стало синонімом радянського адміністративного права взагалі.

Втім, реабілітація поліцейського права та його відновлення в системі адміністративного права зобов'язують до об'єктивного розгляду категорії громадського порядку і єдиного його розуміння. Правильне і єдине розуміння цієї категорії необхідне як законодавчим та правоохоронним органам, так і громадянам, постійним суб'єктам правовідносин, що складаються у сфері громадського порядку. Не буде перебільшенням стверджувати, що категорія, яка розглядається, була закріплена багатьма найбільш важливими законодавчими актами, прийнятими в Україні протягом останніх чотирьох років.

Конституція України говорить про охорону громадського порядку в розділі І «Загальні засади», розділі ІІ «Права, свободи та обов'язки людини та громадянина» та ст.143, перераховуючи основні функції органів місцевого самоврядування. Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 року в ст.2 визначає одним із завдань міліції охорону і забезпечення громадського порядку. Крім того, неможливо не відзначити пряму вказівку Конституції України в п.7 ст.116, який встановлює, що Кабінет Міністрів України здійснює заходи щодо забезпечення громадського порядку [14, с.13]. Поняття громадського порядку закріплено іншими нормативними актами, прийнятими на державному чи відомчому рівні та регулюючими правовий

статус органів місцевого самоврядування тощо. Тому резонно поставити питання: що являє собою сьогодні поняття громадського порядку, які ознаки характеризують цю важливу адміністративно-правову категорію?

Зважаючи на вищевикладене, громадський порядок у спеціалізованому або поліцейському розумінні являє собою складне соціальне утворення, що має низку ознак і різні форми прояву.

У найзагальнішому вигляді під громадським порядком слід розуміти правильне розташування людей та речей у місцях, що мають громадське значення, шляхом встановлення їх правового статусу за допомогою моральних, правових і етичних норм. Порядок потрібен усюди: в управлінні підприємством і армійським підрозділом, у сімейному колективі, під час читання лекцій в студентській аудиторії тощо. Можна погодитись з французьким спеціалістом з наукового управління А.Файолем, який визначив таку формулу порядку: «Всяка річ на своєму місці, кожна особа на своєму місці» [15, с.41].

Місця громадського значення обмежені певними просторовими межами. До них належать вулиці, проспекти, площі, вокзали, стадіони, базари, магазини, видовищні заклади тощо. «Громадський порядок – встановлений державою порядок поведінки у громадських місцях, тобто на вулицях, площах, у парках, на стадіонах, під час вуличних процесій, демонстрацій тощо» [16, с.197]. Для громадських місць характерна певна концентрація людей, не пов'язаних один з одним сімейними, трудовими, дружніми відносинами і, як правило, вони не знають один одного. Така концентрація у соціальних психологів (Г.Тард, Г.Лебон) має назву маси або натовпу, тобто нічим не пов'язаних один з одним людей, які складають «певну єдність» з притаманною їм імпульсивністю, нетерпимістю та за певних обставин схильністю до насильства. Якщо в сім'ї людина перебуває в постійному щоденному спілкуванні з близькими і рідними, на роботі пов'язана з колегами трудовою корпоративністю і навіть дружною, то на стадіоні під час футбольного матчу (чи в багатогодинній черзі на вулиці) вона опиняється в потоці якісно іншого існування, яке створює ситуація неспроможності володіти собою, що спричиняє можливість виникнення різних ексцесів.

Тому дуже важливо, щоб у громадських місцях поведінка громадян відповідала вимогам закону та етики. Запізнення державного службовця на роботу є дисциплінарною провинною і не належить до порушень громадського порядку. Образливі викрики цього службовця на стадіоні під час футбольного матчу на адресу судді порушують громадський порядок. Тому для держави дуже важливо «розмістити» людей у громадських місцях згідно з тим статусом, який визначають для них норми моралі та права, в тому числі норми поліцейського права, що містяться в Кодексі про адміністративні правопорушення, Законі «Про міліцію», Правилах дорожнього руху тощо. «Розмістити» – означає визначити правила поведінки громадян у громадських місцях таким чином, щоб кожен з них, з одного боку, вибрав правомірну лінію поведінки, а з іншого – почував себе в безпеці, міг у спокійній обстановці користуватися суб'єктивними правами і свободами. Специфіка деяких з них, таких, скажімо, як право на свободу та особисту недо-

торканність, право вільного пересування, право на мітинги і демонстрації, полягає в тому, що вони реалізуються переважно в місцях, які мають громадське значення.

Інакше кажучи, громадський порядок – це мирний порядок у громадських місцях, який охороняють наглядові (поліцейські) органи виконавчої влади, котрі не допускають насильства одних громадян над іншими. До таких органів належать: міліція громадської безпеки, державтоінспекція, пожежний нагляд, санітарно-епідеміологічна служба тощо. Особливе місце серед структур, які здійснюють охорону громадського порядку, займає міліція, правовий статус якої регулюється Законом України «Про міліцію».

Для громадського порядку характерним є також правильне і раціональне розташування речей у громадських місцях. Такі місця повинні бути упоряджені та зручні для громадян, щоб забезпечувати не тільки безпеку, але й відносний комфорт. Упорядженість являє собою раціональну забудову та обладнання громадських місць з урахуванням безпеки громадян, збереження державного і приватного майна, надання території естетичного вигляду. Упорядженням також певною мірою займаються органи, які здійснюють охорону громадського порядку. Так, ДАІ не тільки здійснює нагляд за рухом транспорту, але й вживає заходів щодо поліпшення утримання доріг, дає висновки стосовно проектів дорожніх споруд.

Упорядження – одна з суттєвих ознак громадського порядку. Раціональне планування будинків і подвір'їв, освітлення під'їздів у вечірні та нічні години, утримання в чистоті та охайності вокзалів, пляжів та інших громадських місць мають пряме відношення до громадського порядку, підвищують рівень громадської безпеки, сприяють збереженню майна.

Громадський порядок пов'язаний з діяльністю наглядових органів виконавчої влади. Але не меншою мірою його створює правомірна поведінка самих громадян у громадських місцях. Моральна і правомірна поведінка, або, як говорили в давнину, «благочинна», може бути охарактеризована як поведінка, за якої забезпечується взаємне поважне ставлення громадян один до одного, їх бережливе ставлення до майна – всіх форм власності. Як справедливо зазначає І.І. Веремеєнко, правомірна поведінка створює стан громадського спокою і складає суть правопорядку [10, с.10].

Проте правомірна поведінка повинна поєднуватись з моральною. Громадянин, перебуваючи у громадському транспорті, на стадіоні під час матчу, у черзі за продуктами харчування, повинен поводитися не тільки правильно з точки зору норм права, але також коректно і ввічливо, тобто дотримуючись норм моралі. Порушення як правових, так і моральних норм у громадських місцях однаково стосується інтересів і прав інших громадян, негативно відбивається на їхньому самопочутті, здоров'ї та настрої, вносить дисгармонію в громадський порядок. Наслідком вищевикладеного є фіксація ще однієї важливої ознаки громадського порядку – його нормативного регулювання, що включає реалізацію правових і моральних норм.

Право регулює найважливіші суспільні відносини у сфері громадського порядку: між громадянами, а також між ними і наглядовими органами. При цьому основний тягар у врегулюванні відносин і встановленні право-

вого статусу у сфері громадського порядку припадає на норми кримінального та адміністративного права. Найбільш небезпечні посягання на громадський порядок і громадську безпеку закон розглядає як злочин і карає винуватців згідно з Кримінальним кодексом України. Менш небезпечні посягання кваліфікують як адміністративні порушення, за які Кодексом України «Про адміністративні правопорушення» передбачено адміністративну відповідальність. Без норм кримінального та адміністративного права неможливо забезпечити порядок у громадських місцях. Проте у сфері громадського порядку є відносини, які можуть бути врегульовані тільки нормами моралі. Право не може завадити людям бути грубими, черствими стосовно старших. Основним типом норм у регламентації цих відносин у сфері громадського порядку залишаються християнські заповіді: «поважай старших, не убий, не укради...»

Дотримання громадянами моральних норм надає громадському порядку ознак стабільності. У самому слові «порядок» змістовна частина спрямована на дещо міцне і непорушне. Висловлюючись фігурально, «громадський порядок» має не тільки стовбур і гілки, а й власну невидиму систему коренів, під якою слід розуміти психолого-правову свідомість людей, їхні позитивні правові почуття, що утворюють стабільність у суспільних відносинах. Правильне трактування поняття громадського порядку підводить до розуміння його як морально-правового стану суспільства. Подібний стан необхідний як окремому громадянину, так і державі. Громадянин хоче твердо бути впевненим, що існуючі правові відносини міцні та встановлені на тривалий час, що в умовах стабільності він може вільно користуватися своїми правами і будувати плани на майбутнє.

Аналогічним чином і держава зацікавлена в міцному (стабільному) громадському порядку: тільки на його основі вона може ефективно здійснювати управління економікою, соціальним забезпеченням, фінансами, народною освітою, обороною тощо. Стабільність – суттєва ознака громадського порядку. Тому можна погодитись з вченими, які розглядають громадський порядок як певний результат правового регулювання [17, с.48; 18, с.38].

Громадський порядок – багатогранна категорія і має різні форми прояву. На цю властивість громадського порядку вказували поліцейсти XVIII–XIX ст., виділяючи різні види «поліції»: громадської безпеки, моралі, медичну, санітарну, продовольчу тощо.

Дійсно, громадський порядок як цілісне соціальне утворення виступає в реальному житті в різних правових формах, що зумовлює його охорону відповідними органами виконавчої влади. Насамперед громадський порядок проявляється у формі протикримінальної безпеки. Дана громадська безпека базується на активних діях громадян і діяльності міліції з припинення таких правопорушень, наприклад, як дрібне та злісне хуліганство, викрадення автомобілів, дрібні крадіжки в громадських місцях, пошкодження телефонів-автоматів, доведення неповнолітнього до стану сп'яніння. Такі дії є, як правило, антисуспільними, які посягають як на громадський порядок, так і на суб'єктивні права громадян. Працівники патрульно-постової служби надають першу допомогу потерпілим від злочинів, вико-

ристовуюють для наведення порядку в громадських місцях медичні заклади (до недавнього часу використовували медичні витверезники, але сьогодні вони ліквідовані) та ізолятори тимчасового утримання.

Найважливіша форма громадського порядку – безпека дорожнього руху. У сучасному урбанізованому світі з його зростаючими темпами розвитку автомобільного транспорту і дорожнього будівництва різко збільшилася загроза загибелі людей у громадських місцях (проспекти, площі, вулиці) у результаті дорожньо-транспортних пригод. Тому особливої актуальності набуває проблема адміністративного нагляду за дорожнім рухом у громадських місцях, що має на меті дотримання як водіями транспортних засобів, так і пішоходами Правил дорожнього руху. Цей нагляд покладено на спеціальний апарат МВС – Державну автомобільну інспекцію (ДАІ).

Інша важлива форма громадського порядку – пожежна безпека в громадських місцях: кінотеатрах, стадіонах, музеях, театрах, в адміністративних спорудах і житлових будинках. З метою попередження пожеж, обмеження розповсюдження пожеж, які виникли, створення умов для евакуації людей з палаючих споруд підрозділами державного пожежного нагляду здійснюється система заходів щодо попередження та припинення порушень правил протипожежної безпеки. Така форма громадського порядку також передбачає при проектуванні споруд використання внутрішніх і зовнішніх сходів та драбин, запасних виходів, перехідних балконів, котрі дають можливість людям, яким загрожує вогонь, вийти з приміщень.

Санітарно-епідеміологічне благополуччя громадян у громадських місцях – теж одна із традиційних і необхідних для суспільства форм прояву громадського порядку. В наш час, коли розбещеність та неохайність громадян сягнули значного рівня, проблеми чистоти і гігієни стали надто актуальними. Адже без них немає порядку в місцях, що мають громадське значення. Файоль був частково правий, говорячи, «чистота – завершення порядку» [15, с.42]. Точніше сказати: чистота – початок порядку.

Значення цієї форми громадського порядку особливо важливе у сфері торгівлі продуктами харчування, на підприємствах м'ясної та молочної промисловості, на ринках, залізничному та водному транспорті, у дитячих установах. Санітарно-епідеміологічний нагляд зводиться до ряду функцій з охорони здоров'я населення, його захисту від шкідливо діючих чинників, а також здійснення контролю за проведенням гігієнічних заходів у громадських місцях, де існує велика небезпека розповсюдження заразних хвороб і масових захворювань.

Особливе місце в низці форм громадського порядку займає екологічна безпека громадян у громадських місцях. У середині ХХ ст. забрудненість атмосфери за рахунок господарської діяльності підвищилася на 25%. Дедалі ситуація ще більш загострюється. Не переробляючись, речовини у вигляді відходів, викидів виробничо-господарської та комунально-побутової діяльності поступово концентруються у навколишньому середовищі, насамперед у громадських місцях міст, які відкриті для пилового, радіаційного та іншого забруднення.

Екологічна охорона громадського порядку регламентується Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року зі змінами та доповненнями [19] та Законом України «Про тваринний світ» від 3 березня 1993 року зі змінами та доповненнями [20]. Державний екологічний нагляд здійснюється спеціально уповноваженими державними органами України в галузі охорони навколишнього природного середовища за участю міністерств і відомств через систему спостереження в містах, промислових центрах, на водних об'єктах. У преамбулі до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» завдання екологічної політики формулюються таким чином: «Україна здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного життя і існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів». Таке визначення завдань, на превеликий жаль, робить недостатній акцент на безпеці громадських місць у містах і промислових центрах. Отруйне повітря над багатьма містами України (Київ, Дніпропетровськ, Донецьк, Запоріжжя, Кривий Ріг та ін.), скупчення сміття в середині міст та біля них — на звалищах, отруйна вода, вихлопні гази десятків тисяч автомобілів створюють нестерпні умови життя для громадян, і перш за все у громадських місцях, які на відміну від квартири чи будинку відкриті для прямих шкідливих впливів.

Громадський порядок як поліцейська категорія виступає і в інших формах: технічній безпеці, пов'язаній з безпечним використанням енергетичного, газового, промислового господарства, безпеці в умовах стихійних природних явищ (землетрусу, паводка) тощо. Різні форми громадського порядку свідчать про масштабність категорії, що розглядається, та охопленні нею величезної частини соціальної дійсності.

У взаємодії зазначених та інших ознак громадський порядок визначається як морально-правовий стан суспільства, при якому компетентні органи виконавчої влади шляхом поліцейського нагляду забезпечують безпеку і правомірну поведінку громадян у громадських місцях, вільне використання ними своїх прав і свобод, а також упорядження громадських місць, яке сприяє трудовій діяльності та відпочинку громадян. Таким чином, громадський порядок виступає як певна стійка система взаємопов'язаних і утворюючих цілісну єдність ознак-елементів, основу якої складають безпека та правомірна поведінка громадян у громадських місцях, громадський благоустрій, охорона громадського порядку спеціальними органами. Ці елементи громадського порядку є, на нашу думку, найголовнішими.

Список літератури: 1. Энциклопедический словарь Брокгауза и Эфрона. Т.10. СПб., 1893. 2. Гаген В.А. Учебник административного права. Ростов, 1919. 3. Полное собрание законов Российской империи. Собрание второе. Т.21. СПб., 1830. 4. Гуляев П. Права и обязанности градской и земской полиции. Часть 1. О полиции вообще. СПб., 1824. 5. Рейнгард Н.В. Судебная полиция. Казань, 1900. 6. Свод законов Российской империи. Т.14. СПб., 1833. 7. Полное собрание законов Российской империи.

Собрание третье. Т.9. 36196. СПб., 1891. 8. Ведомости Верховного Совета СССР. 1966. 330. Ст.595. 9. Борисов В.В. Правовой порядок развитого социализма. Саратов, 1977. 10. Веремеенко И.И. Механизм административно-правового регулирования в сфере охраны общественного порядка. 1-2. М., 1981. 11. Еропкин М.И. Управление в области охраны общественного порядка. М., 1965. 12. Серегин А.В. Советский общественный порядок и административно-правовые средства его укрепления. М., 1975. 13. Розенфельд В.Г., Старилов Ю.Н. Административное принуждение. Воронеж, 1993. 14. Конституція України від 28 червня 1996 року. 15. Файоль А. Общее и промышленное управление. М., 1923. 16. Козлов Ю.М. Основы советского административного права. М., 1979. 17. Баланик Б.Г. Общественный порядок как категория советского законодательства // Совесткое государство и право. 1982. №11. 18. Явич Л.С. Социалистический правопорядок. М., 1972. 19. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року зі змінами та доповненнями. 20. Закон України «Про тваринний світ» від 3 березня 1993 року зі змінами та доповненнями.

Надійшла до редколегії 26.06.03